กวีวัจนิวรรณนา

วรรคทองในวรรณคดีไทย
พร้อมประวัติและคำอธิบาย

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

5 of 5_140809_CC.indd 1 8/8/2557 BE 3:09 PM

๔๔

ความรู้คู่เปรียบด้วย กำลัง กายแฮ
สุจริตคือเกราะบัง ศาสตร์พ้อง
ปัญญาประดุจดัง อาวุธ
กุมสติต่างโล่ป้อง อาจแกล้วกลางสนาม

5 of 5_140809_CC.indd 289 8/8/2557 BE 3:10 PM

ที่มาของวรรคทอง

โคลงบทนี้เป็นโคลงที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อพระราชทานพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา ต่อมารวมพิมพ์อยู่ในหนังสือประชุมโคลงสุภาษิตพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕

ผู้แต่ง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปี/สมัยที่แต่ง

พ.ศ. ๒๔๒๐ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประเภทของวรรณคดี

โคลงบทนี้เป็นวรรณคดีคำสอน คือวรรณคดีที่มีเนื้อหามุ่งแสดงคติปรัชญาในการดำเนินชีวิต จริยธรรม หรือข้อประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม กวีอาจนำคำสอนมาจากค่านิยม ความเชื่อ หลักธรรมทางศาสนาหรือประสบการณ์ชีวิต

รูปแบบคำประพันธ์

โคลงสี่สุภาพ

วัตถุประสงค์/โอกาสในการแต่ง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิตเพื่อพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ อยู่เสมอ วรรคทองที่ยกมาเป็นโคลงพระราชนิพนธ์ที่พระราชทานพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

ความหมายของวรรคทอง

โคลงบทนี้เสนอความคิดว่า บุคคลจะสามารถต่อสู้ในสมรภูมิแห่งชีวิตได้อย่างองอาจกล้าหาญหากมีความรู้ซึ่งเปรียบเสมือนกำลังกายมีความสุจริตเป็นเกราะกำบังตนจากศัสตราวุธต่าง ๆ มีปัญญาเป็นอาวุธประจำกายและมีสติเป็นโล่ที่ใช้ป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ

□□□□□□□□□□□□□ 5 of 5_140809_CC.indd 290 8/8/2557 BE 3:10 PM

ความดีเด่น

ลักษณะเด่นของโคลงพระราชนิพนธ์บทนี้คือการเปรียบเทียบมนุษย์ที่ต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตกับนักรบในสมรภูมิ ความรู้เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตและประกอบกิจการต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปเช่นเดียวกับกำลังกายที่แข็งแรงเป็นปัจจัยพื้นฐานประการแรกที่นักรบพึงมี ส่วนคุณสมบัติอื่น ๆ ได้แก่ ความสุจริต ปัญญา และสติเปรียบได้กับสรรพาวุธที่ใช้ต่อสู้และป้องกันตนเองในศึกสงคราม ความสุจริตเปรียบเสมือนเกราะที่ใช้ป้องกันศัสตราวุธ ความหมายตามรูปศัพท์ของคำว่า "สุจริต" หมายถึง ความประพฤติดี ความประพฤติชอบ บุคคลที่ปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องย่อมไม่มีผู้ใดทำอันตรายได้ ส่วน "ปัญญา" หมายถึง ความรอบรู้ ความเฉลียวฉลาดอันเกิดจากการเรียนและคิด รวมทั้งปฏิภาณไหวพริบในการจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ปัญญาจึงเปรียบเสมือนอาวุธที่ใช้ทั้งต่อสู้และป้องกันตนเอง คุณสมบัติสำคัญอีกประการหนึ่งคือสติซึ่งเปรียบเสมือนโล่ที่ใช้ป้องกันตัว เพราะ "สติ" หมายถึงความรู้ตัวที่จะทำให้มนุษย์รู้เท่าทันตนเอง ความเป็นไปต่าง ๆ และพร้อมที่จะตั้งรับกับทุกสิ่งที่ต้องเผชิญ สติเป็นสิ่งที่ต้องใช้คู่กับปัญญาเช่นเดียวกับโล่ที่ใช้คู่กับอาวุธ

คุณสมบัติทั้ง ๔ ประการนี้ล้วนสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในฐานะปัจจัยเกื้อหนุนบุคคลให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จในสมรภูมิชีวิต บุคคลจำเป็นจะต้องอาศัยคุณสมบัติเหล่านี้ควบคู่กันไป หากมีความรู้ แต่นำความรู้นั้นไปใช้ในทางทุจริต ความรู้นั้นก็ย่อมนำชีวิตไปในทางแห่งความเสื่อม หรือหากมีปัญญาแต่ไม่มีสติคอยกำกับ ก็อาจใช้ปัญญาได้ไม่เต็มที่ หรือใช้โดยขาดความรอบคอบ ดังนี้เป็นต้น เมื่อบุคคลกอปรด้วยคุณสมบัติเหล่านี้อย่างครบถ้วน ย่อมสามารถดำเนินชีวิตในโลกอันเปรียบเสมือนสมรภูมิรบนี้ได้อย่างองอาจกล้าหาญ เพราะมีทั้งเครื่องป้องกันและอาวุธที่ใช้ต่อสู้กับอุปสรรคทั้งมวลแล้ว

เนื้อหาที่แสดงให้เห็นความเข้าใจธรรมชาติของชีวิตอย่างลึกซึ้งกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่แยบคาย และแนวคิดที่เป็นสากลอยู่เหนือกาล

5 of 5_140809_CC.indd 291 8/8/2557 BE 3:10 PM

เวลา ทำให้โคลงพระราชนิพนธ์บทนี้จับใจผู้อ่านมาทุกยุคทุกสมัย ผู้อ่านไม่ว่าจะอยู่ในถิ่นที่และเวลาใดก็สามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตของตนเองเมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ และตระหนักได้ว่าสิ่งที่จะทำให้มนุษย์ผ่านพ้นปัญหาต่าง ๆ ได้ก็คือ ความรู้ ความสุจริต ปัญญา และสตินั่นเอง

อนึ่ง เมื่อนำบริบททางสังคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาพิจารณาประกอบ อาจตีความได้ว่าการเปรียบโลกและชีวิตเป็นสมรภูมิรบในโคลงบทนี้สัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นซึ่งมีทั้งความขัดแย้งภายนอกและภายในประเทศ คนในชาติบ้านเมืองจึงจำเป็นต้องมีคุณสมบัติดังกล่าว เพื่อปกป้องรักษาทั้งตนเองและบ้านเมืองให้รอดพ้นจากภัยคุกคามต่างๆได้

5 of 5_140809_CC.indd 292 8/8/2557 BE 3:10 PM